

**César Gustave Chavannes (1832-1909) zandgraf 287, vak F
Waals predikant**

Personalia

Geboren: 10 mei 1832 te Vevey (Zwitserland)

Zoon van: François Louis Frédéric Chavannes en Louise Gabrielle Charlotte Curchod

Gehuwd met Annie Elisa Braithwaite in Môtiers (Zwitserland)

Overleden: 3 november 1909 te Leiden

Begraven: 6 november 1909

Zijn levensverhaal

Jeugd en opleiding

César Gustave Chavannes wordt op 10 mei 1832 geboren in de Zwitserse plaats Vevey, gelegen aan het meer van Genève. Hij is de zoon van François Louis Frédéric Chavannes en Louise Gabrielle Charlotte Curchod. Zijn vader, een Waals predikant, is op 24 oktober 1803 in Lausanne geboren, zijn moeder op 11 november 1807 in Vevey.

Vevey aan het meer van Genève

César Gustave is de middelste van vijf kinderen. Voor hem zijn geboren François Gabriel (5 april 1829) en Marie Eugène (20 juli 1830) en na hem Eliza Jenny Gabrielle (14 april 1836) en Emile Alexis Adolphe (22 maart 1838).

Rond 1840 verhuist het gezin naar Königsfeld in het Duitse Zwarte Woud, waar César Gustave in 1844 op 12-jarige leeftijd naar de school van de Hernhutters, een evangelische broedergemeenschap, gaat.

In 1848 verhuist het gezin opnieuw, nu naar Amsterdam, waar vader beroepen wordt als Waals predikant. Op 22 maart 1848 wordt het gezin als woonachtig in Prinsengracht 388 ingeschreven. César Gustave gaat kort daarna theologie studeren aan de Leidse universiteit. Hij is aanhanger van de moderne theologische richting. Chavannes rond in 1855 zijn studie af.

De Krim en Zwitserland

Vervolgens legt César Gustave met succes het kerkelijk examen af, waarna hij zich aanmeldt bij de Waalse Commissie als kandidaat om ergens als predikant beroepen te kunnen worden. Helaas zijn er geen vacante plaatsen en daarom besluit hij naar de Krim te gaan. Daar is hij enkele jaren huisleraar bij een Russische familie.

In 1861 keert hij terug naar zijn geboorteland Zwitserland, waar op dat moment ook zijn ouders weer wonen. Chavannes wordt leraar op het gymnasium in Morges, een plaatsje aan het meer van Genève tegenover de Mont Blanc. Tien jaar nadat hij kandidaat was geworden, wordt hij eind 1865 te Môtiers, wat noordelijke gelegen in de buurt van Neuchâtel, als predikant beroepen.

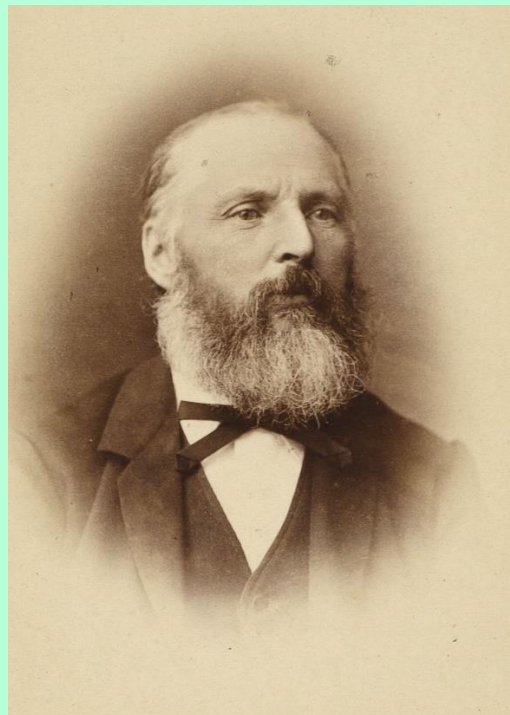
Huwelijk en gezin

César Gustave Chavannes treedt waarschijnlijk in 1864 te Morges¹ in het huwelijk met Annie Elisa Braithwaite, die in 1827 te Londen is geboren. Op 19 mei 1865 wordt in Morges dochter Lina Elisa Alice geboren. In Môtiers wordt het gezin uitgebreid met nog twee dochters: Nina, geboren op 5 juli 1866, en Gertrude, die op 13 juli 1867 wordt geboren. De oudste dochter Lina zou later, op 10 juni 1890, in Leiden trouwen met Cornelis Marinus Pleyte, een zoon van Willem Pleyte, directeur van het Rijksmuseum van Oudheden. Zelf is Cornelis Marinus conservator aan het Ethnografisch Museum.

Predikant in Leeuwarden

In Môtiers ondervindt Chavannes, vanwege de vrijzinnige godsdienstige richting die hij aanhangt, steeds meer tegenwerking. Dit leidt er zelfs toe dat hem daar wegens ketterij verboden wordt om te preken. Maar op andere plaatsen worden zijn opvattingen wel gewaardeerd. Zo wordt hem in 1870 door het Haagsch Genootschap een geldbedrag uitgekeerd als blijk van waardering voor zijn beantwoording van de prijsvraag: “Welk begrip hebben de schrijvers van het Nieuwe Testament zich van het wonder gevormd? Welke waarde is door hen aan het wonder toegekend? Welke betekenis heeft hunne beschouwing van het wonder nog voor onze tijd?”

Dit alles doet hem besluiten om naar Nederland terug te keren. Op 14 oktober 1872 vestigt Chavannes zich met zijn echtgenote en de drie dochters in Leeuwarden, waar hij door de Waalse Gemeente is beroepen.

César Gustave Chavannes

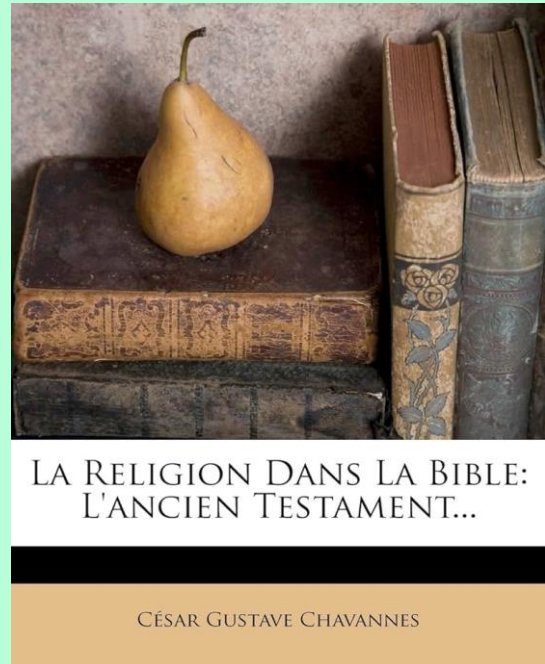
¹ De exacte huwelijksdatum en plaats hebben wij niet kunnen achterhalen.

Predikant in Leiden

Twee jaar later aanvaardt hij een beroep van de Waalse Gemeente Leiden. Op 11 mei 1874 worden de leden van het gezin ingeschreven als inwoners van Leiden.

Daar ontplooit Chavannes zich in de volle breedte. Naast zijn werk als predikant publiceert hij artikelen over religieuze zaken en wordt hij actief in allerlei kerkelijke organisaties. Wat zijn publicaties betreft verschijnen diverse artikelen van zijn hand in het *Theologisch Tijdschrift*, in de *Bibliotheek van Moderne Theologie*, in de *Teekenen der Tijds* en in *De Hervorming*.

Ook schrijft hij in het Frans het boek *La religion dans la Bible*, waarvan hijzelf in 1906 een Nederlandse vertaling maakt met als titel *De godsdienst der bijbelschrijvers: Beschouwing en waardering van de wijze waarop de schrijvers van de verschillende bijbelboeken de vroomheid hebben trachten te bevorderen*.

La religion dans la bible

Met dit boek, door de Leidse uitgever E.J. Brill uitgegeven, wil hij de grote waarde van de bijbel als godsdienstig boek aantonen en laat hij zien dat het de bijbelschrijvers om de godsdienst zelf is te doen en niet om wetenschap of politiek te bedrijven.

Ook schrijft Chavannes twee boekjes met de titel *Godsdienstonderwijs* en maakt hij met zijn Leidse collega's H.G. Hagen, W. Scheffer en J. Knappert handleidingen voor het godsdienstonderwijs.

Met A.G. van Hamel maakt hij een Franse vertaling van het door dr. H. Oort en dr. I. Hooykaas geschreven boek *Den Bijbel voor Jongelieden*. De Franse versie heeft als titel *La Bible des familles*.

Ondanks zijn Zwitserse achtergrond is hij de Nederlandse taal volledig machtig.

Wat zijn functies in kerkelijke en maatschappelijke zaken betreft noemen wij:

- lid van de Waalse Synodale Commissie;
- afgevaardigde Waalse kerk naar de Synode van de Nederlands Hervormde Kerk;
- penningmeester van de Nederlandse Gustaaf Adolfvereniging;
- bestuurslid van de Vereeniging tot Bevordering van de Zondagsrust, afd. Leiden;
- bestuurslid van het Nederlands Zendelingengenootschap, afd. Leiden;
- president van de *Bibliothèque Wallone*;
- bestuurslid van de *Société Biblique Protestante de Paris*;
- lid van de Maatschappij tot opvoeding van wezen in het huisgezin, afd. Leiden e.o.;
- vicevoorzitter van de Nederlandsche Protestantenbond, afd. Leiden;
- lid van de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen, afd. Leiden;
- secretaris van de Evangelische Maatschappij, afd. Leiden.
- lid van de Waalse Kerkeraad te Leiden;

Groepsfoto van de Waalse Kerkeraad met onder andere ds. Chavannes (zittend links)

Het gezin Chavannes-Braithwaite

César Gustave Chavannes woont met zijn echtgenote en de drie dochters op diverse adressen in Leiden: Hooigracht 45, IJzerengracht 2a,² Korte Mare 25 en Herengracht 25.

Op 14 september 1883 wordt het gezin zwaar getroffen door het op 17-jarige leeftijd overlijden van hun middelste dochter Nina.

De oudste dochter Lina trouwt op 10 juni 1890 met Cornelis Marinus Pleyte; het echtpaar gaat in Zoeterwoude wonen. Zij krijgen twee kinderen: Annie (geboren 2 mei 1896) en Willem Gijsbrecht (geboren 4 april 1901). Lina overlijdt op 8 juli 1940 in Wassenaar, 75 jaar oud.

De jongste dochter Gertrude blijft ongetrouwd en bereikt de hoge leeftijd van 92 jaar. Zij overlijdt op 14 februari 1960 te 's-Gravenhage.

Het gezin biedt regelmatig onderdak aan zogenaamde 'kostjongens'.

*Herengracht 25
(het middelste van de drie panden)*

² De IJzeren Gracht, ook wel Westdwarsgracht geheten bestaat niet meer. Deze liep van de Oude Vest naar de Binnenvestgracht, na demping werd de naam veranderd in Nieuwe Beestenmarkt.

Het gezin Chavannes-Braithwaite ca, 1890 (achter de tafel v.l.n.r. de oudste dochter Lina met haar man Cornelis Marinus Pleyte, de jongste dochter Gertrude en twee kostjongens)

Laatste jaren en overlijden

In 1902 gaat César Gustave Chavannes op zeventigjarige leeftijd met emeritaat. Dan krijgt hij in principe meer tijd voor zijn drie dochters en hun gezinnen met zijn kleinkinderen, maar ook voor de vele broeders en zusters in zijn gemeente.

Toch zullen zijn laatste jaren anders verlopen dan hij zich had voorgesteld. Het verlies van zijn echtgenote Annie Elisa Braithwaite, die op 31 december 1903 overlijdt, is een zware slag voor hem. Zelf wordt Chavannes ziek en na een lang ziekbed overlijdt hij op 3 november 1909 in Leiden, de stad waar hij inmiddels een bekend figuur is geworden.

Over zijn uiterlijk wordt gezegd dat hij vurige ogen had, een fijnbesneden gelaat en een witte baard, die hem profetisch deed ogen. Hij was spontaan, sprak geestdriftig met een zekere ironie. Zijn Zwitsers-Franstalige achtergrond stak soms af tegen de Hollandse nuchterheid. Anderzijds voelde hij zich in Nederland en Leiden erg thuis. Zijn Nederlands was volmaakt en zuiverder dan vele inwoners van dit land. Zijn heel licht accent was zeker niet onaantrekkelijk.

109

In het jaar negentienhonderd negen den vierden
November
zijn voor ons Ambtenaar van den Burgerlijken
Stand der gemeente Leiden
verschenen:
Wilhelmus Booman
oud theughtelyk jaren, bediende
wonende te Leiden en Traak Cornet
oud hegenkettig jaren,
honderd beroep wonende te Leiden welke ons
verklaard hebben dat op den derden November
negentienhonderd negen des voormiddag te half acht uren, binnen deze gemeente overleden is:
Elisar Gustave Chavannes
oud hegenkettig jaren, honderd beroep, geboren te Beren
wonende te Leiden, weduwnaar van Anne Elisa
Prathwaite, Dooy van Francois Frederic
Chavannes en van Elise Purshod, beiden
overleden
En is deze akte na gedane voorlezing door ons mededeclarenten geteekend
W. Booman
D. Cornet
V. M. Driest

Op zaterdagmorgen 6 november wordt hij op de begraafplaats Groenesteeg ter aarde besteld. Op uitdrukkelijk verzoek van de overledene zijn er geen kransen of bloemstukken. Vele vrienden zijn bij de groeve aanwezig, waaronder een vertegenwoordiger van de Waalse Synodale Commissie, diverse professoren, collega-predikanten en leden van de gemeenteraad.

Land-GR A F.

N°. 287

LANG	BREED	DIEP	NEDERL. ELLEN.
Op den 28 ^{en} Mei 1838 verkocht, en in eigendom overgedragen, aan <u>Jacobus Bronkhuysen, te Langvoeren.</u>	Daarin zijn begraven de navolgende Lijken.		
De overgebleven Arch. 18 van het R. G. G. bevestigd op het bekeer der Begraafplaats is olik graf ver. vaflen aan de Adm. nistratie.	Op den 18 ^{en} April 1838 des voor middags ten 8 ure, het lijk van <u>Emelia Taphron Stelt. Jan Rommels</u> oud 53 jaar.		
Men 15 September 1883 over. v. Odrazen aan <u>Dr. Cesar Gustav Chavannes</u> alhier.	Op den 18 ^{en} Sept. 1838 des 2 ^{en} middags ten 10 ure, het lijk van <u>Bissie Chavannes</u> , oud 14 jaar.		
Betaald de recognitie over 1883/1903. id. id. om 1904/1908.	Op den 4 Januari 1904 des voor middags ten 11 ure, het lijk van <u>Anny Elise Chavannes - Wouterste</u> , oud 76 jaar.		
	Op den 6 Feb. 1909 des voor middags ten 10 ³ / ₄ ure, het lijk van <u>Cesar Gustav Chavannes</u> , oud 77 jaar.		
	Op den	18 des	middags ten ure, het lijk van oud
	Op den	18 des	middags ten ure, het lijk van

Grafboek zandgraf 287

Hoewel de overledene verzocht heeft om geen toespraken te houden, neemt prof. dr. H. Oort, de oudste vriend van de overledene, op verzoek van de familie toch het woord. Hij schetst Chavannes als een moedig strijder voor alles wat hij waar en waarachtig achtte in overeenstemming met Gods wil.

Nadat door de vele aanwezigen een handvol bloemen op de kist is gestrooid, neemt professor Oort nogmaals het woord om namens de familie alle aanwezigen te bedanken voor de laatste eer die zij de overledene hebben bewezen.

Chavannes is begraven in zandgraf 287, een graf dat hij op 15 september 1883 heeft gekocht om daarin zijn middelste dochter Nina, die op 17-jarige leeftijd overleed, ter aarde te bestellen. Op 4 januari is zijn echtgenote Annie Elisa Braithwaite ook hierin begraven. César Gustave Chavannes is als derde en laatste persoon in dit graf begraven.

Er zal ongetwijfeld een zerk op het graf hebben gelegen, maar deze is al lang geleden verdwenen. Nu staat op deze plek een prachtige grote honingboom. Het grafpaaltje tegen deze boom markeert de plek waar ooit de grafzerk heeft gelegen.

Zandgraf 287

Bronnen:

Artikelen:

- J. Herderscheê: *César Gustave Chavannes*, in: P.J. Blok en P.C. Molhuizen, Nieuw Nederlands Biografisch Woordenboek, deel 5, 1921, 110.
- L. Knappert: *César Gustave Chavannes*, Leids Jaarboekje 1910, 100-102.

Kranten:

- De Nieuwe Krant van 7 november 1909.

Archieven:

- Erfgoed Leiden en Omstreken (ELO)
- Centraal Bureau voor de Genealogie te Den Haag (CGB)

Websites:

- www.wikipedia.nl

Auteur:

Lodewijk Kallenberg (april 2025).